

**90^e verjaardag van de eerste zitting
van de CCR in Straatsburg**

(Jean-Marie WOEHLING, Secretaris-Generaal)

Geachte dames en heren afgevaardigden,

Precies 90 jaar geleden (op een paar dagen na) werd op 21 juni 1920 de eerste plenaire zitting van de Centrale Commissie op de nieuwe zetel in Straatsburg gehouden, in dit keizerlijk paleis dat bij die gelegenheid werd omgedoopt tot Palais du Rhin.

Het secretariaat wil deze gelegenheid te baat nemen om kort bij deze gebeurtenis stil te staan, omdat een terugblik als deze ons kan helpen, de achtergrond beter te begrijpen en daardoor efficiënt in te spelen op de toekomst. Deze eerste vergadering van de CCR in Straatsburg na de Eerste Wereldoorlog vormde een belangrijk keerpunt. Ook wij moeten nu de bakens zetten voor de CCR van morgen, hoewel op een andere manier en in veel opzichten zeker minder dramatisch. Wij kunnen ons laten inspireren door de manier waarop onze voorgangers een antwoord hebben weten te geven op de uitdagingen van die tijd.

De lidstaten van de Centrale Commissie werden toentertijd, in juni 1920, inderdaad geconfronteerd met een situatie die zeer gevoelig lag:

- op de eerste plaats vanwege Duitsland, dat de oorlog verloren had en gedwongen was de zeer harde bepalingen van het Verdrag van Versailles te aanvaarden. Deze bepalingen hadden ook betrekking op de CCR en de Rijn. De meest symbolische, maar niet meest zwaarwegende consequentie was de verplaatsing van de zetel van de Centrale Commissie van Mannheim naar Straatsburg.

In het gedeelte van het Verdrag dat gewijd was aan de vaarwegen, de artikelen 327 tot 364, waren nog talrijke andere maatregelen voorzien. De artikelen 354 tot 364 hadden betrekking op de Rijn en de Moezel en bevatten onder andere een herziening van de samenstelling en kenmerken van de CCR. De nieuwe Centrale Commissie bestond voortaan, op grond van artikel 355, uit negentien leden: vier voor Frankrijk, dat bovendien ook het voorzitterschap kreeg toebedeeld, vier voor de Duitse, aan de Rijn gelegen deelstaten, twee voor Nederland en tevens telkens twee voor de "nieuwkomers", België, Zwitserland, het Verenigd Koninkrijk en Italië. Verder kreeg Frankrijk ook nog het recht langs de Rijn aan lateraal kanaal aan te leggen en waterkrachtcentrales aan te leggen.

- De situatie die door deze bepalingen geschapen werd, lag in zekere zin ook voor Frankrijk gevoelig, omdat Frankrijk binnen de Commissie een overwicht kreeg: afgezien van de zetel die naar Frankrijk werd overgebracht, bekleedde Frankrijk voortaan het voorzitterschap en de post van plaatsvervangend secretaris-generaal, terwijl het ook nog eens vier leden kreeg. Frankrijk moest dus met deze feitelijke suprematie voorzichtig omgaan en aantonen dat het de taken van zetelstaat met net zoveel egards voor de Centrale Commissie zou vervullen als Duitsland dat in het verleden had gedaan, toen de Centrale Commissie nog in het kasteel van Mannheim gevestigd was. De materiële omstandigheden van de gedelegeerden kwamen op een gegeven moment ook nog om de hoek kijken: hoewel het Palais du Rhin ter gelegenheid van de eerste vergadering met talrijke vlaggen werd opgetuigd, maakte de Franse minister van Buitenlandse Zaken zich toch zorgen of het comfort voor de delegaties wel toereikend was.

- Ook Nederland, dat in de Eerste Wereldoorlog neutraal was en zich wat het gebruik van de Rijn betreft, ten tijde van de vijandelijkheden in een lastige positie bevond tussen de tegengestelde belangen van de geallieerden en Duitsland, werd nu onderworpen aan de bepalingen van het Verdrag van Versailles, terwijl Nederland niet bij de onderhandelingen betrokken was geweest en zich dus in zekere zin tekortgedaan voelde. Dit is de reden waarom de Nederlandse gedelegeerden op 21 juni 1920 niet in Straatsburg aanwezig waren. Zij wachtten nog op de afronding van een aanvullende overeenkomst, die uiteindelijk in januari 1921 werd ondertekend en waar in 1923 nog een aanvullend protocol aan werd toegevoegd. Nederland kreeg daardoor een derde gedelegeerde en de toezegging dat, wanneer besluiten van de Centrale Commissie met meerderheid van stemmen zouden worden aangenomen, de staten die niet met de besluiten hadden ingestemd, niet aan de tenuitvoerlegging gebonden zouden zijn. Pas toen deze waarborgen op papier stonden, nam Nederland vanaf de tweede zitting van de CCR in februari 1921 deel aan de werkzaamheden.

- Voor Zwitserland was de situatie ook niet erg duidelijk. Zwitserland had weliswaar op grond van het Verdrag van Versailles (dat ook Zwitserland niet ondertekend had) het recht gekregen gedelegeerden naar de Centrale Commissie af te vaardigen, maar Zwitserland had het Verdrag dat ten gronde lag aan deze commissie, namelijk het Verdrag van Mannheim, niet ondertekend. De Zwitserse gedelegeerden hebben pas in 1921 gehoor gegeven aan de uitnodiging en waren dus op 21 juni 1920 niet in Straatsburg aanwezig. Pas daarna is de rechtspositie van Zwitserland opgehelderd.
- België deed in 1920 voor de eerste keer haar intrede in de Centrale Commissie en gaf daarmee invulling aan de nieuwe gestalte van de Centrale Commissie. De CCR was nu niet meer een instantie die was voorbehouden aan de oeverstaten, maar een echte Europese organisatie, waar alle grote Europese landen in vertegenwoordigd waren, de "grote mogendheden" zoals men destijds zei, waaronder met name ook Groot-Brittannië en Italië.

Toentertijd, op 21 juni 1920, waren de betrekkingen tussen de delegaties gespannen. In zijn openingstoespraak riep de nieuwe voorzitter van de Centrale Commissie, Albert CLAVEILLE, lid van de Franse senaat voor de Dordogne en voormalig Frans minister van transport, op tot een goede verstandhouding: "Ik ben ervan overtuigd dat de Commissie haar werkzaamheden op rechtvaardige wijze zal voortzetten met als enig oogmerk zoveel mogelijk profijt te hebben van de Rijn, deze magnifieke rivier, en niet alleen alle oeverstaten, maar ook alle andere naties deel te laten hebben aan zijn zegeningen. De gedelegeerden van de Commissie zullen zich op de eerste plaats moeten buigen over technische en economische aangelegenheden, waarbij politieke kwesties van ondergeschikt belang zijn, en zij hebben tot taak voor de scheepvaart op de Rijn de best mogelijke voorwaarden te scheppen: net als hun voorgangers, zullen zij zich steeds door dit streven moeten laten leiden".

De voorzitter heeft, ondanks de ingrijpende politieke en institutionele veranderingen, aangedrongen op het behoud van de pragmatische benadering en het wederzijdse respect die kenmerkend waren voor de "oude Centrale Commissie".

Men kan stellen dat deze oproep, in ieder geval gedurende een jaar of tien, gehoor heeft gevonden. In deze periode is de Centrale Commissie erin geslaagd, ondanks de onenigheid tussen de voormalige vijanden, met diplomatie en verzoeningsgezindheid, een aantal netelige problemen rond de Rijn te behandelen.

De Centrale Commissie heeft haar gedaantewisseling op positieve wijze weten te voltrekken. Vóór 1914 was zij verkommerd tot een regionaal bemiddelingsorgaan tussen Duitsland en Nederland, maar nu deed zij zich gelden als een moderne, internationale organisatie. Hiervoor werd het secretariaat dan ook verrijkt met grote persoonlijkheden. Jean HOSTIE, directeur bij het Belgische ministerie van Buitenlandse Zaken en befaamd jurist internationaal recht, werd enkele maanden na de eerste zitting in Straatsburg benoemd tot secretaris-generaal. De Duitse delegatie uitte haar misnoegen over deze keuze, niet vanwege de persoon van Jean Hostie, die onomstreden was, maar vanwege het grote belang van de Rijn voor Duitsland. De voorzitter antwoordde hierop dat de leden van het secretariaat functionarissen waren en geen afgevaardigden van de ene of ander staat of belangengroep. Deze "jurisprudentie" geldt sindsdien en vormt één van de grote verworvenheden van de CCR, namelijk een secretariaat dat wordt samengesteld in functie van de bekwaamheid van zijn leden en niet omwille van hun land van oorsprong.

Wat waren de vraagstukken waar de Centrale Commissie zich in 1920 mee heeft beziggehouden? Op de eerste plaats interne kwesties: werkwijze, archieven, secretariaat, begroting (men koos voor variabele bijdragen in functie van het aantal gedelegeerden) en werktaal: gekozen werd voor het Frans als werktaal, ondanks de protesten van Duitsland dat verwees naar de gangbare praktijk op de Rijn, waar echter de diplomatieke gebruiken van die tijd tegenover werden gesteld.

Verder kwam ook de aard van de Duitse deelname aan bod. Artikel 355 van het Verdrag van Versailles voorzag dat de Duitse gedelegeerden, net als in het verleden, afgevaardigden zouden zijn van de langs de Rijn gelegen deelstaten. Duitsland heeft echter afgevaardigden gestuurd die door de federale regering waren benoemd, met het argument dat de betrokken deelstaten daarmee hadden ingestemd. Op voorstel van de Belgische delegatie, werd deze kwestie niet verder uitgediept.

Andere aangelegenheden hadden rechtstreeks betrekking op de Rijn: Zwitserland vroeg om stroomopwaarts van Straatsburg zo snel mogelijk baggerwerkzaamheden uit te voeren en maakte zich bovendien zorgen over de geplande kanalisatie; het bedrijfsleven vroeg om een betere bescherming tegen diefstal en overvallen op schippers. Verder werd verrassenderwijs het beheer van de haven van Kehl en de benoeming van één enkele directeur voor zowel de haven van Kehl als die van Straatsburg door de Centrale Commissie goedgekeurd.

Tot slot ging men ook nog in op de herziening van het Verdrag van Mannheim, zoals voorzien in het Verdrag van Versailles. Daar heeft men vijftien jaar tevergeefs aan gewerkt. Ook de opstelling van een algemeen verdrag over een internationaal regime voor binnenwateren, hetgeen eveneens in het vredesverdrag was voorgesteld en waar al snel onder auspiciën van de Volkerenbond over werd onderhandeld, liep op niets uit.

Niet lang daarna moest de Centrale Commissie zich intensief gaan bezighouden met de aanleg van een kanaal langs de Rijn ter hoogte van Kembs. Het ging hier om een problematiek, waar de CCR nog nooit mee geconfronteerd was geweest. De lidstaten maakten zich zorgen en Frankrijk moest verschillende toezeggingen doen, die zelfs nu nog gelden, zoals bijvoorbeeld de toepassing van het Verdrag van Mannheim op het nieuwe kanaal. Afgezien van het overleg in de CCR werd er tussen Frankrijk en Zwitserland een aanvullende overeenkomst gesloten.

Alles bij elkaar genomen kan men zeggen dat de Centrale Commissie die op 21 juni 1920 bijeenkwam, een hele nieuwe commissie was in vergelijking met wat zij tot het einde van de 19^e eeuw, begin 20ste eeuw voorstelde: nieuwe leden, nieuwe problemen, nieuwe werkwijze, en niet te vergeten, een nieuwe politieke context.

Hoewel deze politieke context verre van eenvoudig was, kon toch worden voortgeborduurd op de tradities van de vroegere commissie: de belangrijkste beginselen werden in dit nieuwe kader gehandhaafd; de eensgezindheid maakte het mogelijk een aantal jaren vruchtbaar samen te werken, voordat de wolven die de Tweede Wereldoorlog aankondigden langzaam samentrokken. Kortom, onze Commissie beleefde opnieuw een positieve etappe in haar lange geschiedenis.

Nu, 90 jaar later, zou ik de Centrale Commissie graag dezelfde vitaliteit en een voorspoedige voortzetting van haar rijke geschiedenis willen wensen.

Straatsburg, 2 juni 2010

